

**MADANIYATLARARO MULOQOT SHAROITIDA XUSHMUOMALALIK
KATEGORIYASINING INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA VOQELANISH
OMILLARI**

Yuldasheva Feruza Erkinovna

katta o'qituvchi Buxoro davlat universiteti

Annotatsiya: *Ushbu maqolada madaniyatlararo muloqot sharoitida xushmuomalalik kategoriyasining ingliz va o'zbek tillarida voqelanish omillari, muloqot jarayonida pragmatik yondashuvning ahamiyati va turli madaniyat vakillari o'zaro muloqot jarayonida inobatga olishi kerak bo'lgan muayyan normalar va nutq o'qobida xushmuomalalik kategoriyasini tavsiflash masalalari yoritilgan.*

Tayanch tushunchalar: *pragmatika, xushmuomalalik, madaniyatlararo muloqot, nutq, kommunikativ maqsad, tadqiqot, nazariya, nutq aktlari.*

Xushmuomalalik qadim zamonlardan beri insonning qadrlanadigan muhim xususiyatlaridan biridir. Shunga qaramay, u jamiyatda boshqalar bilan to'g'ri muloqotga ega bo'lish uchun muhim vosita hisoblanadi. Garchi biz globallashtirilgan sharoitda bir soyabon ostidagi dunyoda yashayotgan bo'lsak ham, har bir madaniyatda xushmuomalalikning hamon turli hodisalari mavjud. Shuning uchun, xushmuomalalik atamasi juda keng bo'lib, u asli lotincha "politus" so'zidan olingan bo'lib, sayqallangan degan ma'noni anglatadi. Tilshunoslik nuqtai nazaridan, xushmuomalalik - bu nafaqat boshqalarga nisbatan kamtarlik yoki yaxshilik qilish yoki ijtimoiy xulq-atvorni saqlash, balki u pragmatikaning muhim tushunchalaridan biridir. Ostinning fikriga binoan, murojaat bilan muloqot qilganda, murojaat qiluvchi nutqiy harakatlarning uch xilini, ya'ni lokatsion, illokatsion va perlokatsion ishlab chiqarishi mumkin¹. Mazkur xatti-harakatlar tinglovchining murojaat qiluvchining nutqiga munosabatini anglatadi va ular xushmuomalalik tushunchasini tahlil qilishda muhim hisoblanadi. Demak, so'zlovchi muloqotda xushmuomalalik ko'rsatsa, qabul qiluvchi turli vaziyatlarda o'zining ijobiy imidjini saqlagan holda yaxshi munosabatda bo'lishi mumkin.

Shunga qaramay, kishilar har xil vaziyatlarda turlicha munosabatlarni ko'rsatishi mumkin va bu xorijiy tillarni o'qitish va o'rganish jarayonida e'tiborga olinadigan muhim masalalardan biridir.

Meyerhoff xushmuomalalikni "bir jamiyatdagi bilimli so'zlovchilar tomonidan ijtimoiy yoki shaxslararo tartibsizlikda ishtirok etish uchun qabul qilingan harakatlar" deb ta'riflaydi. Boshqacha qilib aytadigan bo'lsak, yangi tilni o'rganishda maqsadli tilda bevosita asosiy til bilan bir xil bo'lishi mumkin bo'lgan o'zaro ta'sirning muloqotda samarali bo'lishda muvaffaqiyatsizlikka sabab bo'lishi

¹ Austin, J. (1962). How To Do Things With Words. Oxford: Clarendon Press.

va ba'zi kontekstlarda juda to'g'ri va tilda natijaga kamroq erishishdan kishi xabardor bo'lishi kerak².

Nihoyat, eng muhimi, Leech oltita xushmuomalalik maksimalarini taklif qildi, ulardan biri xushmuomalalik tushunchasi bilan bevosita bog'liq bo'lgan takt maksimasidir. Leechga ko'ra, xushmuomalalik tinglovchiga qaratilgan, va "Boshqalar uchun bahoni minimallashtiring" va "Boshqalar uchun foyda maksimallashtiring" deydi³. Bu shuni bildiradiki, o'zaro muloqotda biz muloyim va samaraliroq ko'rinish uchun qabul qiluvchi bilan muloqotda takt maksimidan foydalanishimiz mumkin. Shuning uchun tilni ishlab chiqaruvchilar va qabul qiluvchilar tomonidan tildan foydalanish konteksti orqali mazkur lingvistik tadqiqotlarning barchasi ushbu kontseptsiyani til o'rganishda muhim ahamiyatli qildi, deb aytish mumkin.

Yuqorida aytib o'tilganidek, xushmuomalalik tushunchasi ko'plab olimlar tomonidan face-sha'n, obro' tushunchasiga qaratilgan holda o'rganilgan, ya'ni "jamiyat a'zolarining har biri ommaviy o'z tasvirini o'zi uchun da'vo qilishni xohlaydi"⁴. Xushmuomalalik shaxslararo munosabatlar va muloqotni shakllantirishga yordam berishi ayni haqiqat bo'lgani kabi jamiyat a'zolari o'zaro muloqotda muvaffaqiyatsizlikni bartaraf etish maqsadida xushmuomalalikdan foydalanadilar. Shu ma'noda, muloqotda odob ko'satish yoki xushmuomalali bo'lish boshqalarga shu orqali o'zining odobini ko'rsatishni anglatibgina qolmay, har ikkala tomonga ya'ni so'zlovchi va tinglovchiga ham hissiy, ham ijtimoiy jihatdan samaralidir. Ijtimoiy jihatdan maqbul bo'lish uchun o'zaro muloqot jarayonida qanday qilib xushmuomala bo'lishni va boshqalarning sha'niga tegmaydigan qilib so'zlashni bilish kerak. Yule fikricha, "xushmuomalalik - bu har bir kishi ega bo'lgan hissiy va ijtimoiy o'z-o'zini his qilishdir va har qanday kishidan ham kutiladigan bu boshqalarning sha'nini ham o'ylashni ko'rsatish va uni bilishdir"⁵.

Xuddi shunday, ijtimoiy hayotda, xushmuomalalik ko'rsatmaslik yuqori darajada aloqaning buzilishi oqibatlariga olib kelishi mumkin. Skollonning ta'kidlashicha, "har qanday muloqot - bu kishining o'z sha'niga qaratilgan tavakkalchilikdir; shu bilan birga u boshqalarning ham sha'ni uchun tegishlidir"⁶. Shunday qilib, ushbu xavfni kamaytirish uchun kishi muloqot jarayonida suhbatdoshning madaniyati va ijtimoiy normalariga binoan xushmuomalalik darajasini ko'rsatmog'i va vaziyatga qanday yondashishni bilmog'i kerak. Shuning uchun, kishilar bilan muloqotga kirishganda, suhbatdoshning yoshini, jinsini va eng

² Meyerhoff, M. (2011). "Language attitudes" in *Introducing Sociolinguistics*. London: Routledge, pp. 72-82.

³ Leech, G. (1983). *Principles of Pragmatics*. Harlow: Longman. p 109

⁴ Brown, P., & Levinson, S. C. (1987). *Politeness: some universals in language usage*. Cambridge: Cambridge University Press.

⁵ George Yule "The Study of Language" Cambridge University Press, 2010, p 135

⁶ Scollon, R. and Scollon, S. W. (2001). *Intercultural Communication: A Discourse Approach*. 2nd edn. Oxford: Blackwell. P 44

asosiysi, uning madaniyatini inobatga olgan holda muloqotda odob ko'rsatish va uning sha'nini saqlash juda muhim hisoblanadi.

Shunga qaramay, turli madaniyat kishilari hayotida xushmuomalalikni ular darajasida o'rganmasa yoki ularning yashash tarzida ko'rmasa, har bir madaniyatdagi xushmuomalalik tushunchasining barcha o'ziga xos xususiyatlarini aniq bilish juda mushkul. Ta'kidlash kerakki, madaniyat ijtimoiy me'yor bo'lib, u til, taom va ichimliklar, kiyim-kechak, an'ana va bayramlar, dasturxon odobi, musiqa, din, oilaviy munosabatlar, xushmuomalalik, tabular va shular kabi ko'plab jihatlar bilan bog'liq bo'ladi. Shu ma'noda har bir madaniyatning o'ziga xos me'yorlari va rasm-rusumlari mavjud bo'lib, aynan shu xususiyatlar mazkur madaniyatni boshqa madaniyatlardan yagonaligi bilan ajratib turadi. Liddicoat va Scarino ma'lumotlariga ko'ra. "Madaniyatni jamoaviylikni anglatuvchi, tajribani ma'lum qilish va mazmunli deb talqin qilish imkonini beradigan umumiy tushunchalar tizimi sifatida tushunish mumkin"⁷. Boshqacha qilib aytganda, mazmunli muloqotni amalga oshirish ayni o'sha madaniyatning o'ziga xos, ayro va o'xshash xususiyatlarini bilish kerak, chunki har bir madaniyatda bo'lgani kabi, xushmuomalalik va hurmatni ifodalash uchun muayyan iboralar va ma'lum bir normalar mavjuddir.

Biroq, bu shunchaki oson emas, chunki boshqalarning madaniyatini tushunish har doim ham tilni yetarli darajada bilishni kafolatlamaydi. Hatto til o'rganuvchilar ham tilning grammatikasi va leksikasiga ega bo'lishadi, ba'zi kontekstlarda ular muloqotda uni to'g'ri ko'rsata olmasligi mumkin. Madaniyatlar rang-barang bo'lgani kabi, ularda qo'llaniladigan xushmuomalalik iboralar ham har xil bo'lib, bu faqat bir tildan ikkinchi tilga to'g'ridan-to'g'ri tarjima qilish degani emas. F. Coulmas ta'kidlaydi: "So'zlovchi xushmuomalaligi va ifodalash xushmuomalaligi o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik barcha tillar va muloqotdagilar uchun bir xil emas. Muloqotda kishining qay darajada baodoblighi uning nutqda xushmuomalalikni yetarli darajada qo'llay olish yoki olmasligi bilan bog'liq. Xushmuomala bo'lish qiyin, lekin ba'zi tillarda bu boshqa tillarga qaraganda yana ham qiyinroq, chunki ba'zi tillar boshqalarga qaraganda xushmuomalalikni ifodalash uchun boy leksik va grammatik xususiyatlariga ega. Bu jihat og'zaki xushmuomalalikda muhim ahamiyatga ega, chunki to'g'ri tanlov qilish uchun ma'ruzachi tegishli xulq-atvor normalari bilan birga lingvistik vositalar va ijtimoiy vositalarni birlashtirishi kerak"⁸. Shu sababli, har bir tilning lingvistik tizimi turlicha ekanligini anglab yetmasa, tilni yaxshi bilish uchun o'rganilayotgan tilning grammatikasi va leksikasini o'zlashtirishning o'zi yetarli emas, deyish mumkin. Bu faqat so'zlovchining tildan o'rinli tarzda foydalanish tanlovidir, jamiyatning barcha a'zolari ushbu tilda xushmuomala bo'lish va shu tilda tabiiy so'zlash uchun foydalanadilar.

⁷ Liddicoat, A. J. and Scarino, A. (2013). Intercultural Language Teaching and Learning. Oxford: Blackwell.

⁸ Coulmas, F. (2005). Sociolinguistics. The study of speaker's choices. Cambridge: Cambridge University Press. P 87

Madaniyat, din va til nuqtai nazaridan ingliz va o'zbek madaniyati bir-biridan farq qiladi. Jumladan, o'zbek madaniyatida yaqin munosabatda bo'lgan ayollar bir-birlarining yuzlaridan o'pishlari odob va hurmat belgisidir. Ammo ijtimoiy joylarda bu hol jamiyatning qarama-qarshi jins vakillari orasida esa tabu, ta'qiqlangan hisoblanadi. Chunki bu jamiyat a'zolari o'rtasida diniy qoidalarni saqlash bilan juda bog'liq. Ingliz madaniyatida ular salomlashishda yoki bir-birlarini tanishtirishda qo'l siqish yoki quchoqlashdan foydalanishlari mumkin. Holbuki o'zbek madaniyatida agar ayol birinchi bo'lib erkakka qo'l bermasa, ayollar va erkaklar odatda bir-birlari bilan qo'l siqishmaydi. Shuning uchun bu madaniyatlar orasida xulq-atvor darajasida madaniy bo'shliq mavjudligini ko'rish mumkin. Xuddi shunday, ushbu madaniyatlarda tildan foydalanishda ham pragmatik bo'shliq mavjud, ular quyida tahlil qilinadi.

O'zbek madaniyatida xushmuomalalik o'zaro muloqotda muhim o'rin tutadi va yoshlarning ham, keksa avlodning ham hurmat qilinishi bir-biri bilan mustahkam ijtimoiy rishtalarni o'rnatishning kaliti ekanligi azaldan odat bo'lib qolgank. Jumladan, o'zbek xalqi yo'lda ko'rishsa, bir-birini bilishi yoki tanimaslikdan qat'i nazar, "Assalomu aleykum" (Men sizga sog'lik tilayman) deb salom beradi. Boshqa odam oladigan bu salomning javobi "Vaaleykum assalom" (sizga ham sog' bo'lishingizni tilayman). Bu salomlashish asli arab tilidan o'zbek madaniyatiga kirib kelgan; uning inglizcha ekvivalenti xayrli tong/kunduz yoki kech va kunning istalgan vaqtida ishlatiladi. Agar ingliz tiliga nazar tashlasak, salomlashish tizimi kunning vaqtiga asoslanadi, masalan "Good morning va hokazo. "Assalomu aleykum" yoki uning muqobili "Salom" (Salom) bu borada ingliz tilini o'rganayotgan o'zbek til o'rganuvchilari biroz chalkashadi.

O'zbek tilida bu madaniyatga xos bo'lgan iboralar majmui mavjud. Hatto bu xususiyatlar boshqa tillarda ham mavjud; ularning ingliz tilida aniq ekvivalentlari yo'q. Masalan, o'zbek tilida, boshqa tillarda bo'lgani kabi, siz/ you (fr. vous) olmoshi asosan tinglovchiga hurmat ko'rsatish maqsadida qo'llaniladi. Bolalar yoshligidanoq bu olmoshdan kattalar va oilada katta opa-singillar uchun ishlatishga o'rgatiladi, kichik uka-singillari uchun sen/ you (birlikda) (Fr. tu) qo'llanilishi bundan mustasno. Biroq, do'stlar orasida agar ular bir-birlarini uzoq vaqtdan buyon bilsalar, sen/siz (birlikda) ko'proq qabul qilinadi. O'zbek oilalarida yoshlar katta og'aynilarini "opa", "aka" deb chaqirishadi.

Holbuki, ingliz tilida odamlarga hurmat ko'rsatish uchun bunday olmosh yo'q, chunki birlikda ham, ko'plikda ham "you" bo'lgan bitta olmosh mavjud va ular uni barcha vaziyatlarda ishlatishadi. Shunga qaramay, ingliz tilida ularning nutqini yanada muloyim ko'rinishga olib keladigan ba'zi so'zlar va grammatik tuzilmalar mavjud. Masalan, biror narsa so'ramoqchi bo'lsalar, so'zlovchi nutqining yanada xushmuomalalik bilan qabul qilinishi uchun "Could you please ...?", ("Iltimos,...?"), "Would you like", ("Xoxlaysizmi..."), "I would be very glad if you could help me or show your favor" ("Menga yordam bersangiz yoki iltifot ko'rsatsangiz juda xursand bo'lardim" kabi so'zlar bilan boshlashadi.

Ingliz tilida shaxsning familiyasidan oldin Mr. Mrs. Ms. kabi hurmatni ifodalovchi muayyan soʻzlardan foydalanish baʼzi vaziyatlarda hamon urf boʻlib qolmoqda, biroq bugungi kunda odamlar yoshi va ijtimoiy mavqeidan qatʼi nazar, bir-birlarini oʻz ismlari bilan chaqirishni afzal koʻrishadi. Oʻzbek madaniyatida esa bunday sharafli turlari mavjud emas, aksincha, oʻta rasmiy vaziyatda: masalan, rus madaniyatidan qolgan shaxsning ismi va otasining ismi qoʻllanilgan. Anvar Rajabovich” erkaklar uchun qoʻshimcha flektiv morfema (-ich), ayollar uchun esa “Dilnoza Zokirovna kabi (-(o)vna) boʻladi. Bizda buning sof oʻzbekcha varianti ham bor, “Dilnoza Zokir qizi” yoki “Anvar Rajab oʻgʻli” maʼnolarida boʻlgani kabi odamning jinsiga qarab otasining ismi qoʻshib murojaat qilinadi.

Oʻzbek madaniyatida oʻzidan kattalarni ularning ismlari bilan chaqirish odobsizlikdir. Shuning uchun ham oʻzbek madaniyatida murojaat qilish uchun quyidagi iboralar qoʻllaniladi. “Ustoz” oʻqituvchilarga, amaki, amma ota tomonning aka-ukasi, opa-singlisiga, onaning aka-ukasiga togʻa; opa-singlisiga “xola” va buvi, bobo har ikki taraf ota-onalarga aytiladi. Boshqa hollarda, odamlar bir-birlarini yaxshi tanimasalar ham, yoshi ulugʻ ayollarni opa yoki yoshi ulugʻ erkaklarni yoshiga hurmat koʻrsatish uchun aka deb atashadi. Hech boʻlmaganda, Dilnoza opa yoki Anvar aka kabi.

Oʻzbek madaniyatining yana bir eng muhim xususiyatlaridan biri shundaki, xotinlar qadimdan eriga oʻz ismlarini aytib murojaat qilmaganlar, oʻrniga “begim” soʻzini ishlatganlar. Hozirgi kunda bu anʼana oʻzining madaniy qiymatini yoʻqotayotgan boʻlsa-da, bu iborani ishlatadiganlar ham bor va hozirda xotinlarni “oyisi” - "bolasining onasi" va “dadası” - "bolasining otasi" deb atash odatga aylandi.

Oʻzbek tilida “Xush kelibsiz”, ingliz tilidagi “You are welcome” kabi mehmonlarni kutib olish uchun ishlatiladigan iboralar toʻplami mavjud. Unga javoban “Xush koʻrdik”, ingliz tilida “It is nice to see you here” (“Sizni bu yerda koʻrganimdan xursandman”) iborasi qoʻllaniladi. “Salom” oʻzbek tilida yoshlar oʻrtasida salomlashishda qoʻllaniladi.

Shuningdek, kechirim soʻrash yoki eʼtiborni jalb qilishning baʼzi usullari mavjud va ular turli madaniyatlarda farqlanadi. Jumladan, oʻzbek tilida “Kechirasiz” ingliz tilidagi “Excuse me” iborasi bironing diqqatini jalb qilish yoki qayerga borishni soʻrashda qoʻllaniladi. Oʻzbek madaniyatidagi “uzr” ingliz tilidagi “sorry” soʻzi kechirim soʻrash yoki xato qilgan taqdirda ishlatiladi. Inglizlar "sorry" soʻzini juda tez-tez ishlatishadi va uning juda koʻp sabablari va maʼnolari bor, bu inglizlarning yoki Buyuk Britaniyada yashovchi boshqa mahalliy boʻlmaganlarning mashhur soʻzini inglizcha qilib aytadi.

Ovatlanish vaqtida dasturxon atrofida qilargana “Yoqimli ishtaha”, ingliz tilida “Enjoy your meal” iborasi qoʻllanilsa, ovqatlanib boʻlgach oila kattalari yoki oila erkagi tomonidan yaxshi tilaklar bildirilib “Omin” deb duo oʻqiladi.

Oʻzbek tilidagi "Rahmat" soʻzi koʻp holatlarda, kishi kimgadir minnatdorlik bildirmoqchi boʻlganida ishlatiladi. Inglizlar ham qabul qiluvchiga oʻz

minnatdorchiligini bildirmoqchi bo'lsalar "Thanks", "Thanks a lot", "Cheers" kabilar orqali ifodalaydilar.

Bu borada eng e'tiborga molik hodisa shundaki, o'zbek tilida keksalarga yordam berilayotgan bo'lsa, o'z minnatdorchiligini bildirish maqsadida yordam olgan kishiga "omin" deb ko'p yaxshi so'zlarni tilaydilar. Jumladan, o'zbek tilida "Umringiz uzoq bo'lsin" iborasi ingliz tilidagi "May you live long life" ma'nosiga teng bo'lib, inglizlar bunday tilaklarni tug'ilgan kunga o'xshash ma'lum bir vaziyatlarda qo'llaydilar. Bundan tashqari, faqat ma'lum bir madaniyatga tegishli bo'lgan ba'zi so'zlar va iboralar mavjud. Jumladan, o'zbeklar "Labbay" so'zini kimdir qo'ng'iroq qilganda yoki eshitmagan va murojaat qiluvchi tomonidan takrorlanmoqchi bo'lgan holatda qo'llaydi. Dastlab bu so'z arabcha "Labbay'k" iborasidan olingan bo'lib, "men shu yerdaman" deb tarjima qilinadi. Ingliz tilida bu so'zning bunday ekvivalenti yo'q. Bunday vaziyatlarda ular tushuvchi urg'u bilan "Ha" ma'nosini bildiruvchi "Yes" so'zini yoki "What, I don't understand"ning to'g'ridan-to'g'ri tarjimasini "Nima, men tushunmadim" bilan ishlatishadi, bu o'zbek madaniyatida biroz odobsizlik hisoblanadi.

Ushbu madaniyatlarning asosiy xususiyatlarini tahlil qilgandan so'ng, har qanday tilni o'rganishda doimo tilni bilishga intilishning sababi va maqsadi borligini hisobga olish juda muhimdir. Tilni o'rganishning kaliti ham uning nuayyan madaniyat bilan aralashish natijasida yuzaga keladigan mazmunning o'ziga xosligidadir. Boshqacha qilib aytadigan bo'lsak, tilni real vaziyatlarda sinab ko'rish o'sha tilni o'rgangan har bir til o'rganuvchi uchun ham sodir bo'lmasligi mumkin. Hech bo'lmaganda, xushmuomalalikdagi bu pragmatik kompetentsiya turli madaniyatlarni, ularning o'xshashliklari va farqlarini o'rganishga yordam beradi. Har bir madaniyatning xushmuomalalik tizimini o'rganishning yakuniy maqsadi ushbu tilda muloqotning mazmunli bo'lishiga erishishdir. Shu ma'noda, bir tildan ikkinchi tilga xushmuomalalikka oid so'z va iboralarni to'g'ridan-to'g'ri tarjima qilish mantiqqa to'g'ri kelmaydi, chunki bir tilning lingvistik tizimi ikkinchi tildan farq qiladi. Demak, til jamiyatning barcha a'zolari uchun tabiiy bo'ladigan tarzda o'rganiladi. O'qitish jarayonida juda katta til faoliyati mavjud bo'lib, ular o'rganilayotgan tilning pragmatikasini aks ettiruvchi xushmuomalalikka oid so'zlar va iboralardir. Yuqorida aytib o'tilganidek, o'quvchilar har bir tizim qanday ishlashini bilishlari kerak. Albatta, nazariy yondashuv orqali yosh o'quvchilar bilan bu maqsadga erishish qiyin. Shuning uchun yosh o'quvchilar bilan mashg'ulotlarni amaliy va to'g'ridan-to'g'ri olib borish, ularga turli mavzular bo'yicha tilning pragmatik tizimini ma'lum bir muassasalarning o'quv dasturlari asosida ko'rsatish orqali olib borish tavsiya etiladi.

O'qitish jarayonida o'quvchilarning pragmatik kompetentsiyasini rivojlantirish uchun ba'zi talabalarning pragmatik ongini oshirishga qaratilgan faoliyatdan, shuningdek, kommunikativ amaliyot uchun imkoniyatlarni taklif qiluvchi

faoliyatdan" foydalanish mumkin⁹. Eslami-Rasex fikriga ko'ra, "ogohlikni oshirish faoliyati til shakllarining kontekstda to'g'ri qo'llanilishini anglashni rivojlantirishga qaratilgan faoliyatdir.

Maqsad o'quvchilarni tilning pragmatik jihatlariga (L1 va L2) ochib berish va ularga o'zlarining umumiy xulosalariga kelishlari uchun kontekstga mos tildan foydalanishda zarur bo'lgan analitik vositalarni taqdim etishdir. Boshqacha aytganda, buni turli xil usullar, so'zlarning tillarda asl materiallar orqali qanday qo'llanilishi va uni real vaziyatlarda rolli o'yinlar orqali mashq qilish orqali ko'rsatish mumkin. Shunda o'quvchilar tilning kontekstlarda qanday farq qilishini va bir tilda xushmuomala bo'lgan ba'zi so'zlar boshqa til kontekstida odobsizlik hisoblanishini bilib olishadi. Bunda o'qituvchining mahorati o'quvchilarga qiziqarli va mashaqqatli ta'lim berishda foydali bo'ladi, bu esa o'quvchilarning pragmatik malakasi va dunyoqarashini kengaytirishga olib keladi.

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, tillarning pragmatik va xushmuomalalik tizimini o'rganish til o'rganuvchilar uchun eng muhim hisoblanadi. Biz inson ekanmiz, bizni robotlardan ajratib turadigan yagona jihat bu tabiiy va mazmunli bo'lgan o'zaro muloqot ta'sirlariga ko'proq muhtojligimizdir. Agar biz maqsadli tilni o'rgansak va undan o'zimizda bo'lgani kabi bevosita to'g'ridan-to'g'ri foydalansak, qabul qiluvchilarga beodoblik bo'lib tuyulishi mumkin va bu bizni noto'g'ri tushunishlariga sabab bo'lishi va muloqotda nutq aktlarining muvaffaqiyatsizligiga olib kelishi mumkin. Shuning uchun xushmuomalalikka qarama-qarshi yondashuv o'quvchilar va, ayniqsa, turli madaniyatli talabalarga til o'rgatadigan o'qituvchilar uchun juda muhimdir.. Tegishli pragmatik kompetentsiyaga ega bo'lish o'qituvchilarga darslarni samarali olib borishda va o'quvchilar o'rtasida iliq va bir-biriga bog'liq muhitni yaratishda yordam beradi. Shuningdek, qarama-qarshi yondashuvdan foydalanish ularning boshqa madaniyatdagi tengdoshlari bilan muloqot qilishda va hayotning turli kontekstlarida mavjud bo'lgan pragmatik kompetentsiyani oshirishda, xuddi shunday, til o'rganuvchilar uchun madaniyatlararo muloqotda xabardorlikni oshirishda juda ahamiyatlidir.

REFERENCES:

1. Austin, J. (1962). How To Do Things With Words. Oxford: Clarendon Press.
2. Brown, G. and Yule, G. (1983). Discourse Analysis. Cambridge: Cambridge University Press.
3. Brown, P., & Levinson, S. C. (1987). Politeness: some universals in language usage. Cambridge: Cambridge University Press.

⁹ Eslami-Rasekh, Z. (2005). Raising the pragmatic awareness of language learners. ELT J, 59(3), pp. 199-208.

4. Coulmas, F. (2005). Sociolinguistics. The study of speaker's choices. Cambridge: Cambridge University Press.
5. Eslami-Rasekh, Z. (2005). Raising the pragmatic awareness of language learners. *ELT J*, 59(3), pp. 199-208.
6. Leech, G. (1983). *Principles of Pragmatics*. Harlow: Longman.
7. Liddicoat, A. J. and Scarino, A. (2013). *Intercultural Language Teaching and Learning*. Oxford: Blackwell.
8. Meyerhoff, M. (2011). "Language attitudes" in *Introducing Sociolinguistics*. London: Routledge, pp. 72-82.
9. Scollon, R. and Scollon, S. W. (2001). *Intercultural Communication: A Discourse Approach*. 2nd edn. Oxford: Blackwell.
10. Yule, G. (2010). *The study of language*. 4th edn. Cambridge: Cambridge University Press.
11. Yuldasheva Feruza Erkinovna. (2021). POLITENESS MARKERS IN SPOKENLANGUAGE. *Euro-Asia Conferences*, 37–40. Retrieved from <http://papers.euroasiaconference.com/index.php/eac/article/view/528>.
12. Yuldasheva Feruza Erkinovna. (2022). The Principle of Politeness in the English and Uzbek Languages. *Eurasian Research Bulletin*, 6, 65–70. Retrieved from <https://www.geniusjournals.org/index.php/erb/article/view/799>
13. Erkinovna, Y. F. (2021). Politeness and Culture. *INTERNATIONAL CONFERENCE ON MULTIDISCIPLINARY RESEARCH AND INNOVATIVE TECHNOLOGIES*, 2, 82–86. Retrieved from <http://mrit.academiascience.org/index.php/mrit/article/view/96>
14. Эльманова, М. (2023). ПРОБЛЕМА СЕМЕЙНЫХ ЦЕННОСТЕЙ В РОМАНАХ "МАТЬ ПРОПАВШАЯ БЕЗ ВЕСТИ" И " МЫ БЫЛИ МАЛВЭНАМИ" ДЖОЙС КЭРОЛ ОУТС. *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.Uz)*, 31(31). извлечено от https://journal.buxdu.uz/index.php/journals_buxdu/article/view/9324
15. Эльманова, М. Т. (2023). Успех И Неудача В Романах Джойс Кэрролл Оатс «Ради Чего Я Жил» И «Исповедь Моего Сердца». *Miasto Przyszłości*, 32, 312–315. Retrieved from <http://miastoprzyszlosci.com.pl/index.php/mp/article/view/1156>
16. Usmonova Zarina Habibovna. (2022). The Implementing Author's Vivid Speculation of the Technologically Advanced Era in the "I Robot" By Isacc Asimov. *Eurasian Research Bulletin*, 7, 63–65. <https://geniusjournals.org/index.php/erb/article/view/1019>
17. Zarina Habibovna Usmonova. (2021). THE PECULIARITY OF FANTASTIC WORKS (ON THE EXAMPLE OF THE WORKS OF RAY BRADBURY, ISAAC ASIMOV AND STEPHEN KING). *European Scholar Journal*, 2(4), 499-503. Retrieved from <https://scholarzest.com/index.php/esj/article/view/684>